

Rosta

REAKCIÓS MAGYAR TÖRTÉNETTUDÓSOK

Ritkán írnak rólunk külföldön, de nincs is köszönet benne. Ha legalább egy magyar tudós vállalkoznék tudományosságunk objektív ismertetésére ... De abban sincs mindig köszönet, amint az alábbi épületes história mutatja.

A párisi Alcan-cég kiadásában (1927) megjelent a *Revue historique* fönállásának ötvenéves fordulója alkalmából egy nagy összefoglaló munka, amely *Histoire et historiens depuis cinquante ans* címmel a történettudományi munka módszereit, szervezetét és eredményeit tárgyalja országok szerint. A könyv egyes fejezeteit lehetőleg az országok reprezentáns tudósaival iratták meg, – Dopsch, Fueter, Halphen szerepelnek a munkatársak között, az oláh részt persze Jorga írta – bizonyára így került Marczali Henrik cikke a sorozatba. Bizonyára nem az ő hibája, hogy a magyar tudományosság ismertetése csupán 10 oldalt kapott a 470 lapnyi könyvben, amelyben Csehország 25, Románia 21 oldalon terpszkedik. De az már a Marczali Henrik hibája, hogy ez a rövid elmefuttatás olyan siralmas képet fest a magyar történetírás jelen állapotjáról és tendenciózus beállításban diszkreditálja a magyar tudományosságot az amúgy is kedvezőtlenül hangolt külföld előtt.

Kik azok a historikusok, akiket – filozófiai értékük és anyaggyűjtés szempontjából – Marczali érdemesnek tart a francia közvéleménynek bemutatni? A múlt század végéről Paule r Gyulát, aki szerinte azért lett történész, mert nem volt tehetsége a szónoklathoz. Mi köze ehhez a furcsa indokoláshoz a külföldnek, amely joggal kérdezhetné: hát akkor Marczali miért lett történettudós? (Talán azért, mert kevés volt a filozófiai műveltsége?) Megtudjuk Paule r Gyuláról azt is, hogy utolsó művei *a hanyatlás* jeleit mutatják ... Szép ez az objektivitás egy virágzása tetőpontján álló tudóstól, de még szebb az a kegyelet, amellyel Fraknói Vilmost teszi meg a modern magyar történetírás atyjává. Fraknói után már csak epigonok következnek. A fejlődés bizonytalan irányt vesz. Történészeink a háború kitörésekor elvesztették a valóság iránti érzéket. Á forradalmak után a reakció szelleme diadalmaskodik. Fraknói szellemétől elfajzott történetírásunk. *C'est l'esprit de réaction qui domine*. Miféle reakció? És kikre és miért haragszik Marczali? Azért haragszik, mert történészeink még mindig Anonymus személyét kutatják. Neki ez a kérdés nem fontos. Nem fontos a székelyek eredete sem, amelyet a reakciós magyar történészek „minél régebről” igyekeznek keltezni. Mi ebben a reakció? És mi abban a haladás szelleme, ha nem veszünk tudomást arról, hogy a Fraknói–Marczali-féle generáció helyébe egy szélesebb tudományos alapozottságú diadalmas generáció lépett, amely eddig még nem látott virágzásra juttatta a magyar történettudományt? Don Quijote-i attitude visszabújni a tudomány rozsdás fegyverei közé és nem említeni Károlyi Árpád, Csánki Dezső, Hóman Bálint, Szekfü Gyula, Lukinich Imre, Mályusz Elemér és Berzeviczy Albert nevét, amikor a legujabb irányokról van szó. És azok, akiket Marczali főlemlít – Tóth Zoltán és Greppa-Grexa Gyula – bizonyára tiltakozni fognak a Sancho Pansa-i fegyvertárs-szerep ellen. Ez a két fiatal történészünk ugyanis „kivétel” alkot Marczali szerint a modern magyar történettudomány sivár világában ... Ez az a „tradition de recherche strictement impartiale et scientifique”, amelyről az önmagát „szerénynek” nevező Marczali ír? Az objektív oláh történészek bizonyára örülni fognak: akadt egy magyar történettudós, aki délibábosságot lát abban a törekvésben, hogy a székelyek minél ősbibb származását kimutassuk. Mert ez már politizálás lenne – a mi részünkről; és tagadása annak az oláh fölfogásnak, hogy a székelyek az őslakó oláhság kárára betelepített magyar néptörzs ...

Ezek után érthető, hogy cikke végén Marczali Henrik díjmentesen adományozza önmagának az igazi tudósgeneráció „nevelője” és a „hazafi” címet. A Magyar Történelmi Társulat, a Klebelsberg-féle *Fontes* társasága, a Budavári Tudós Társaság, a Minerva-Társaság – mindez eltörpül a „Greppák” Marczali-iskolája mögött, amelytől a tudós szerző a magyar história megújódását várja. Álljanak hát elő ezek a fiatal Márkusok és tegyenek esküt, hogy a Marczali hazafiság igaz talaján állanak!

(Szilasbalhás)

Steinbach Ede

IZGALMAS HAJLSZA A MAGYAR KÖNYV MERÉNYLŐI UTÁN

avagy igen érdekes kulturpolitikai detektívtörténet, amelyben a nyájas olvasó baloldalon veszi a propagandacikket, jobboldalon pedig szenzációs részleteket kap az ellenpropagandát szolgáló irodalmi rovatból.

A *Délmagyarország* fulmináns vezércikke megindítja az akciót a magyar könyv megmentése érdekében:

A magyar könyv válsága. A gróf a vízbe fult, mentjük meg őt! A magyar könyv válságáról ankétet rendeznek a kultuszminisztériumban ... Hogy nagy bajok vannak a magyar könyvvel, az kétségtelen. Hogy a Wallace-ok és Dekobrák kelendőbbek ... hogy a Courts Mahlerék és Crooker-ek kapósabbak ... (*Délmagyarország*, dec. 7., vezércikk.)

A Délmagyarország regénye! Meyrinck: *A nyugati ablak anyala.* – Ez okból tegnap engedtem Lord Leicester kéréseinek ... hogy megláthassa Mortlake csodáit ... Megint jó adagot kellett feláldoznom a St. Dunstan sirprédájáról, de Kelley gúnyosan nevetett ... Laski fejedelem búsán megfizeti a Zöld Anyal-nak Kelley által közvetített üzeneteit ... (Dec. 7.)

*

A Pesti Napló, miután közölte a kultuszminiszter vezércikkeit, napihírben foglalkozik azzal, hogy mi fáj az irodalomnak; a fatális véletlen nem kímélte meg ezt az egyébként máskor gazdag magyar anyaggal rendelkező lapunkat sem:

A magyar könyv sorsa. A könyv népszerűsítésének emelése érdekében az egyszerűbb embereket meg kell tanítani olvasni ... A magyar műveknek milyen konkurrenciát csinálnak az idegen nyelvből átültetett művek ... (*Pesti Napló*, dec. 8., napihír.)

A *Pesti Napló* regényei! *Ha jön a tél.* Regény. Irta A. S. M. Hutchinson. – Kijelentette, hogy még ma bemegey Tidboroughba s maga beszél azzal a Jones úrral ... Aztán azt kérdezte urától Mabel: Nem Andersson doktor háza-e az ... (Dec. 8.)

*

A Nemzeti Ujság föltűnő cikk keretében áll a mozgalom élére:

A kultuszminiszter megkezdte akcióját a magyar könyv megmentésére. Az olcsó és léha külföldi regényekkel nem tud versenyezni a magyar könyv. Klebelsberg Kunó gróf miniszter üdvözölte az egybegyűlteket és közölte, hogy a magyar könyv népszerűsítése ügyében mint publicista két cikkben már kifejtette álláspontját. (*Nemzeti Ujság*, dec. 8., kéthasábos riport.)

A pionereok. Regény. Irta Zane Grey. – Mindenki lefeküdt, csak Nell és Joe maradtak fenn ... Joe karja Nell dereka körül fonódott. A leány ellenkezett egy darabig, de Joe némán és kitartóan átölelve tartotta és nem engedte el. Végül odahanyatlott szőke fejcskéje a fiú vállára ... Szeretem ... szeretem őt ... Joe ... szeretlek ... Ugh! – morgott a világosképű indián és oldalba lökte Joet a puskaaggal. (*Nemzeti Ujság*, dec. 8., 511.)*

A Magyar Hirlap megnyitja hasábjait a magyar írók népszerűsítése, érdekében:

Ankét volt a kultuszminiszternél a könyvterjesztés ügyében ... A magyar szépirodalmi és tudományos könyvek érdekében propagandát kell kifejteni ... mindent meg fognak tenni a magyar könyv népszerűsítéséért. (*Magyar Hirlap*, dec. 8., napihír.)

E. Ph. Oppenheimer: *A fekete pásztor.* Egy londoni ügyvéd regénye. – Mit szól hozzá, Mr. Ledsam? – szölt közbe Sir Timothy és a kandalló párkányán heverő cédrusfa-kazettából cigarettát vett elő ... Csak csúfolódjék velem, Sir Timothy – felelt a detektív haragosan ... Rendkívüli külön kiadás! Egy társaságbeli fiatalember rejtélyes eltűnése! Házkutatás egy milliomos kastélyában! (*Magyar Hirlap*, dec. 8., tárca.)

A Pester Lloyd a németajkúak előtt is dokumentálja a magyar szerzők elsőbbségét:

Die Krise des ungarischen Buches ... Es wurde als erwünscht bezeichnet, dass man der Konkurrenz der aus fremden Sprachen übersetzten, oft wenig wertvollen Bücher eine grössere Aufmerksamkeit zuwende. Die Vertreter des Buchhandels versprochen, ihr Möglichstes zur Verbreitung der ungarischen Bücher zu tun. (*Pester Lloyd*, dec. 8., napihír.)

Unsere neuen Romane. In der vorliegenden Nummer bringen wir den Schluss des Romans *Gentlemandieb?* von Sven Elvestad, der allgemeinen Beifall gefunden hat. Wir glauben, dass der Roman: *Das Tal der Träume* von Gilbert Collins ... (*Pester Lloyd*, dec. 8., az első lapon.)

*

Az Uj Nemzedék megdorgálja a külföldi irodalmat pártoló közönséget; tanuljunk a francia irodalmat bojkotáló olaszoktól:

Egy kis fascista lecke, amelyből mi is okulhatunk. A Corriere della Sera egyik munkatársa, G. A. Borgese Párisban van, úgynevezett „irodalmi utazáson“, és cikksorozatban ismerteti a francia irodalmi viszonyokat, a francia litteratura; divatos nagyságait. Cikksorozatának váratlan visszhangja támadt nem Párisban, hanem – Rómában. A Giornale d'Italia szerdái számában Basta! (Elég!) címmel nekítámad G. A. Borgesenek, és fejére olvassa, hogy egyfelől a francia irodalmat amúgy is túlbecsülik Olaszországban, másfelől az internacionalizmust jó fascista még ilyen tekintetben sem propagálja, lévén neki a legfőbb irodalom a világon az olasz irodalom. – Legjobb lesz, ha Borgese is összecsomagolja podgyászát, és befejezi utazását – végzi megrovási kalandját a fascista ujság, amelynek dorgatóriumából tanulni lehetne – Budapesten is. (*Uj Nemzedék*, dec. 8., napihír.)

Poirot mester bravurja. Irta: Agatha Christie. – Roppant érdekes és szenzációs eset – mondta végül. És ön azt mondja, hogy az a levél nyomtalanul eltűnt? ... Hát ez kellemetlen ... nagyon kellemetlen és borzasztó dolog. Mert fontos bűnjel és egyúttal megadja a gyilkosság magyarázatát is ... Nyilvánvaló, hogy ez a Parker hallgatózott az ajtónál, mikor ön a szobából kijött. Aztán miss Ackroyd is találkozott vele a folyosón, amikor jó éjszakát ment kívánni a bácsijának. Mondjuk, hogy amikor miss Flora már lefeküdt, ez a Parker belopózott a dolgozószobába, leszúrta Ackroydot ... Meghalkította a hangját és nyomatékkal folytatta: – Ujj-le-nyo-ma-tok! Ujj-le-nyo-ma-tok! (*Uj Nemzedék*, dec. 8., 11. 1.)

Az Uj Nemzedék egyébként annyira komolyan veszi a közönség oktatását, hogy még magyarázó ábrákkal is kíséri magasszínvonalú regényének szövegét. Ime a borzalmasan érdekes rémregény egyik ábrája (dec. 13.):

Hagyjuk ott Ackroydot a kandalló mellett és nézzünk be más szerkesztőség műhelyébe.

A Pesti Hirlap fölhasználva óriási példányszámát és apróhirdetéseinek népszerűségét, a legszélesebb néprétegek között terjeszti a harmincmillió magyar könyv eszméjét:

Az állam mindent meg fog tenni a magyar könyv érdekében, de a társadalomnak is teljesítenie kell a kötelességét. (*Pesti Hirlap*, dec. 8., cikk a 4. lapon.)

A Pesti Hirlap legújabb 51. sz. krajcáros regénye, a melyből állítólag 70.000 példányt adtak el:

*

A Népszava keveset beszél, de annál többet cselekszik, hogy a tömegek ízlését helyes irodalmi irányba terelje:

Tanácskoztak a magyar könyv válságáról ... Ezzel kapcsolatban megírtuk azt is, hogy a magyar könyv válságát az ellenforradalmi szellem állandósulása idézte elő ... Beszéltek a meghívottak sokat, de annyit mégsem, hogy ez a magyar könyv válságát megszüntette volna. (*Népszava*, dec. 8., napihír.)

Regény. Frank Svinnerton: *Estétől reggelig.* Angolból fordította dr. Braun Soma. – Azután parfé következett. A parfé volt mindig Jenny álma és álma most valósággá váltott. Ez aztán igazán elomlott a szájában és kimondhatatlan finom íze volt és Jennyt már csak ilyen parfére való gondolat is átszellemítette. Amikor hiába igyekezett kitalálni, hogy milyen alkatrészei lehetnek ennek a pazar csemegének, Keith, aki figyelmesen nézte ... (*Népszava*, dec. 8., 31. 1.)

Örvendtes fordulatot hozott – a magyar szerző keresésére kiküldött irodalompolitikai nyomozók jelentése szerint – az *Ujság* állásfoglalása. Ez az ujság ugyanis egyáltalában nem foglalt áldást, sem pro, sem kontra, a

* A *Nemzeti Ujság* azóta magyar regény közlését indította meg. *Szerk.*

magyar könyv mellett. Rájött ugyanis arra, hogy nem is a szerző a fontos ebben az ügyben, hanem csak az, hogy a regény „külföldi“ legyen. Ha aztán külföldi, akkor nem baj még az sem, ha mindjárt magyar szerző írta. Fő, hogy édes magyar nyelvünk ne nagyon molesztálja a művelt olvasót:

(*The Babel building.*) *Az 500-ik emelet.* Regény. Irta Károly Sándor. – Nagy köhögések között magyarázta az oroszoknak: – Du Russe! Das ist ein Weib! Was? – Smirnov Fodor (sic!)

Iván nem szólt egy szót sem ... Amikor elkészült, mámorosan felordított:

– Heil dir Deutschland! Ein Deutscher hat die Arbeit begonnen, ein Deutscher vollendete sie ... De Touraine ünnepélyes pózba vágta magát és Smirnov felé fordult: – Monsieur Smirnov! J’admire (sic!) beaucoup votre energia (sic!) ce qui concerne votre véritable (sic, az egész mondat!) chef d’oeuvre! Veuillez, monsieur (sic!) agréer (sic!) mes admirations les plus empressées (!). – Az orosz boldogan mosolygott, majd szerényen válaszolta: – Je vous remercie infiniment, mais je ne le mérite (sic!) pas. Sans votre aide je n’aurai (sic!) jamais arriver (sic!) de pouvoir faire quelque chose ... (*Ujság*, dec. 8., 41. 1.)

Dicséret illeti meg a *Budapesti Hírlapot* és a *Magyarságot*: mindkét lap gyakorlatban is hű ahhoz az eszméhez, amit képvisel. A *Budapesti Hírlap* (dec. 8.) vezércikkét közöl a könyvkultúra kiszélesítéséről *Ki a ponyvára!* címmel, Buda Barna tollából:

Sok falut népkönyvtárakkal lát el a kormány s ingyen adja oda a szívet és a tudást pallérozó művek egész sorozatát. Gyönyörű ültető munka ez, mellyel a nemzet halhatatlan erőit osztjuk szét. Csakhogy nem elég ez sem, mert a tömegek ma még ponyváról fogyasztanak. Amit nekik szánunk, azt oda kell küldeni.

A lap belsejében nagy, kéthasábos riport olvasható a magyar könyv érdekében megindult mozgalomról. A regényt Bükky György írta, *A Magyarság* (dec. 8.) tiltakozik az ellen, hogy a községetek törvényhozással magyar könyvek vásárlására kényszerítsék, – de legalább Oláh Györgytől hoz tárcát, Komáromi Jánostól regényt.

Ezek a tények.

*

Morál. A tizenegy legelterjedtebb magyar napilap közül, amelyek a közvéleményt – szinte monopoliumszerűleg – irányítják: nyolc támogatja a magyar könyv propagandáját, kettő rosszindulatú semlegességgel ír róla, egy újság agyonhallgatja az egész mozgalmat. A tizenegy lap közül nyolc külföldi szerző regényét közli, egy újság magyar szerzőtől hoz ál-külföldi portékát, és csupán 2 (kettő) magyar napilap akadt, amelyik szóhoz engedni jutni hasábjain a száműzött magyar szépirodalmat. Kettő kivételével valamennyien magyar bort prédikálnak és amerikai limonádét árulnak helyette.

Ha közelebről megnézzük, milyen az a külföldi irodalom, amelynek kedvéért háttérbe szorulnak a magyar szerzők, még szomorúbb képet kapunk. Csupa ismeretlen világirodalmi nagyság és a regényeknek már a címe is elárulja, hogy a legtucabb tömegizlést szolgálják ezek az állítólagos írók. Ahol a mese a nyugati ablak angyala körül forog és a Zöld Angyal közvetít a szereplők között; ahol úgy társalognak a személyek, ahogyan csak a ponyva-rém-históriákban szoktak előkelően társalogni; ahol a hős grófi betörő vagy gentleman-haramia; ahol a cselekmény homályából egy világosképű indián ugrik elő, hogy a szellemes Ugh!-kiáltással ijessze a naiv olvasót; ahol a társaságbeli fiatalember rejtélyes eltűnésének történetét bogozzák ki a kandalló párkányán heverő cédrusfa-kazettából elővett cigaretta fényénél; ahol az író exotikus neve máz maga is félsikert jelent; ahol krajcáros romantika ujj-le-nyo-ma-ta-it tükrözi a „bravuros“ stílus; ahol a lord titka vagy a falramászott tengerész izgatja a matróz-műveltségüket; ahol az „író“ három nyelven beszél, de egyikén sem tud: ott megölik a művészetet, ott a lelki uborka-szezonnak olyan vigasztalansága sivárodik, hogy még akkor is keresztes hadjáratot kellene indítani az irodalom szent földjének e bitortló ellen, ha valamennyien, véletlenül és egytől-egyig – magyarok volnának a szerzők.

A magyar irodalom rendőri tilalomfák és az álszent Tartuffeök botránykövei között botorkál a mostohasors erdejében, mialatt a *Pesti Hírlap* cselédfantáziát tápláló krajcáros regényei (a *Pesti Hírlap* valóban vezet, mint a reklám harsogja) szabadra állított sorompókon át széles országúton robognak a kivívott diadalra, ahol a mozitechnika összes vívmányai és a ponyvairodalom rekvizitumai kezek foghatnak egymással és Dempsey-vel, a néger boxbajnokkal. Egy új világ, egy amerikai mithosz van kialakulóban, ahol a Szép Ilonkák, Pázmány lovagok, Simon Juditok, Simon Zsuzsák, Tallérossy Zebulonok, Noszty fiúk, Gyurkovics leányok, Nyomorék Tar Pisták, Bor Bálintok, Kerek Ferkók, Sátorgy Miskák, Szép Zsuzsák helyébe a Kelley-k, Zöld angyalok, Andersson doktorok, Novell és Joe, Mr. Ledsam, a hallgatózó Parker-ek, az Ujj-le-nyo-ma-tok, a Versely lordok és a kereskedelmi levelezőből rosszul kiírt mondatok hősei lépnek, papírpénzben fogant papiros-emberek, a természet gyáriparcikkének (a huszadik század emberének) primitív szüleményei, – hogy a magyar lélek benépesüljön ezzel a nemzetközi söpredékkel.

Ugh! – mondá a kritikus és belevágta tomahawkját a *Pesti Hírlap* regénytárába.

(Budapest)

Garázda Péter

MISZTIKUS ÜNNEPI ASZTAL

A bizonytalanság nagy zűr-zavarában ide-oda táncoló fiatal lírikusaink között – úgy látszik – akad néha egy-egy kritikailag fégyelmezettebb lélek is. Ilyen lírikusaink közé tartozik Gulyás Pál is, akinek verseskönyve (*Misztikus ünnepi asztal*) a legkomolyabb reményekre jogosít. Gulyás Pál önmagából nézi a dolgokat:

Reggel volt. A természet ébredése:
a fák magasba ringó ágai,
a légből szerteröppenő galambok,
a pókhálók sokszínű csillogása,
a Nap, az ősi Nap folyton növekvő
kohója: – lelkemben egy mondhatatlan
szomorúságnak verte cimbalomját.
Ott ültem a szobámban és a könyvek

prizmáin át forgattam a világot.
Az udvaron édes petúniák
tárták ki lányságuk titokzatos
álmát a láthatatlan szellemeknek.
S az ablakomon át az illatok
hullámverése lelkeim ostromolta.
Kimentem az udvarra és az öt
öreg akác mohos tövébe álltam: –
ők látták játszi gyermekévetem
s a balga ifjú büszke szárnyverését.
S a szívre gondoltam, az ő nyugodt,
lassú szívükre, melynek a mulandó
időben nem hallatszik dobbanása.

(*A fák lassú szíve.*)

Ezt a szép verset csak egy leglelkibb életet élő költő írhatta meg. Ha néhány kevésbé sikerült versében talán túlságosan és igénytelenül légiességnek tetszik is ez a líra: megbocsát mindent mondanivalójának a póztalansága, valamint képeinek és nyelvezetének festőien erőteljessége. – Apró epizódok monumentalitása, a zenei hatásig felfokozva: ennek a kifejezésére épült Gulyás Pál költészete, mely ünnepélyesen egyszerű hangjával – mintha rokonnélek lenne a mai Babbitssal minden nehézség nélkül meg fogja találni azokat a kimélyítő formai lehetőségeket, amelyek Őt a mai fiatalok között a legelső sorába emelhetik.

(Ujpest)

Berda József

KÜLFÖLDI KÖNYVPROPAGANDÁNK

A Széphalom mult évfolyamában megjelent Dialogus egy könyvesboltban című és Szegedy Lőrinc tollából való bibliográfiai novellához érdekes hozzászólást publikált a Pester Lloyd nov. 21.-i száma. A cikkből közöljük az alábbi részletet.

A szegedi egyetem fiatalabb tanárgenerációjának orgánuma egy esszét adott közre, amely több szempontból különös figyelmet érdemel. A szerző bibliográfiai „novellának” nevezi munkáját, de ennek a novellának a jelentősége messze túlmutat a bibliográfia körén, különleges politikai perspektívát nyit és rámutat külpolitikánk egynémely kényes pontjaira. Külpolitikán itt nem a szigorúan vett politikát kell érteni, hanem annak a politikai és szellemi tevékenységnek összességét, amellyel egy nép a külföld érdeklődését, idegen népek rokonszenvét megnyerni és megtartani igyekszik: a csendes harcot a külföld jóakarató lelkiületéért. Az országoknak ez a lelki diszpozíciója – amint a világháború bebizonyította – a legfontosabb előfeltétele számunkra minden diplomáciai sikernek. Ez az a tevékenység, amit röviden, de nem egészen találóan, *propagandának* neveznek. Mindig meglepődünk rajta, ha a külföldi sajtó a mi ilyen irányú tevékenységünket annyira megdicséri. Mert az eszközök, amik rendelkezésünkre állnak, igen csekélyek és korlátozottak, és – amint Szegedy Lőrinc széphalmi tanulmányából kitűnik – még ezeket a korlátozott eszközöket sem alkalmazzuk mindig a legmegfelelőbb módon. A tudós szerző – akinek álneve mögött egyik legkiválóbb és legműveltebb fiatal diplomatánk rejtőzik – meggyőzően bizonyítja, ahogy irodalmi anyagban milyen gazdag propaganda-eszközök állának rendelkezésünkre, ha értenék hozzá, miként kell ezeket a kincseket a feledés zugolyaiból tetszetős formában napvilágra hozni. A tudós szerző utal a magyar irodalom remekműveinek egész sorára, amelyek annak idején francia nyelven nagy sikert értek el, de aztán eltűntek a könyvforgalomból. Szinte hihetetlen, hogy egyetlenegy Jókai-regény nem kapható a párisi könyvpiacra; magyar költői anthológia is csak alig egy-kettő; a magyar irodalom történetét francia könyvesboltban nem lehet megvásárolni; de még a *Szent Péter esernyőjének* fordítása sincs már raktáron ... A magyar történelemmel foglalkozó – és hajdanában oly népszerű – francia könyvek nyomtalanul eltűntek. Marmier illusztrált útleírásai, Mme Adam finoman megírt útirajzai legföljebb valami eldugott antikváriusnál kaphatók, ha ugyan a boltos tudja, hogy van ilyen könyve. Csak a véletlen vezetheti nyomra a keresőt. Láthatatlanok a Budapesten kiadott francianyelvű könyvek is, amilyen például Bartók–Kodály *Chansons populaires-ja*. Nem telik sok időbe és a magyar népművészet, a magyar mult és a magyar zene kincsei szomszédaink kezére jutnak, akik majd nagy hűhóval a világ elé fogják vinni őket, mint a saját kulturájuk termékeit. (Ez már részben meg is történt: az oláhak „Exposition de l’art roumain” címmel Párisban kiállítást rendeztek az erdélyi templomok és múzeumok műkincseiből.) Egy ügyes oláh tudós, a kisenewi egyetem tanára, nemrégiben francia nyelven publikálta Erdély és Franciaország diplomáciai érintkezéseinek aktáit: a magyar történelem dokumentumait oláh kézről kapja a félrevezetett Nyugat.

A fiatal diplomata esszéje nagy szolgálatokat tehetne a magyar ügynek, ha ez az intó szózat meghallgatásra találna. Gazdag irodalmi és művészeti multunk politikai értéke, amely most eltemetve hever, mérhetetlen kincs reprezentál. Örök kár lenne, ha illetékes helyen a *Széphalom* cikkének tanulságait nem vennék figyelembe.

LEVELESTÁR

Modernizált irodalom. Bizony nem ártana egynémely avult témákkal és ásatag stílusban jeleskedő mai írónkat modernizálni. Ami pedig a klasszikus szövegeket illeti: hamisgyöngyöt gyártani szabad, csak ne árulják igaz gyanánt. Aki frakkos Hamletet, új Zrinyiászt vagy józsefvárosi Bánkot árul, írja rá vastag bötűkkel: vigyázat, modernre mázolvál! Ezért igazán kár fölháborodni. De Egy veszély tényleg fenyeget: az álmodern átdolgozók nem jelenre, hanem színtelen és izetlen félmultra stilizálják és megutáltatják majd az ősi patinát. Irodalmi értékben

inkább szeretjük a plusquam-perfectumot, mint a tökéletlen im-perfectumot. – *Madame Gerhardt de Zigany*. A Széphalom egyik olvasója megküldte folyóiratunknak a *Journal des Débats* aug. 30.-i számát, amelyben Louis Villat besanconi egyetemi tanár meleghangú cikket írt a francia–magyar szellemi kapcsolatokról. Az érdekes cikkből megtudtuk, hogy a besanconi egyetemen, 1927-ben, „Petoefi, poète et patriote hongrois“ című disszertációval „Mme Gerhardt de Zigany“ irodalmi doktorátust tett. Az értekezést azóta a legkülönbözőbb utakon megkíséreltük megszerezni, azonban sem könyvárusi forgalomban, sem magán kérésre nem volt kapható. Pedig a magyar filológusokat igen érdekelné, hogy egy magyar kollégájuk francia nyelven miket ír a költő és hazafi Petőfiről. A megszerzhetetlen könyv nagyérdemű szerzőjét ezúton is felkérjük, hogy munkája egy példányát – esetleg utánvétellel is – a Széphalom szerkesztőségébe megküldeni szíveskedjék, annál is inkább, mert könnyen annak a gyanúnak teszi ki magát; hogy művét nem óhajtja az egyedül illetékes magyar tudományosság kritikája alá bocsátani. – *A kiválasztottak*. Tizenhárman vannak a „kiválasztott“ regényírók a *Pantheon* c. irodalmi intézetnél: Hauptmann, Kessel Wassermann, Gilde, Werfel, Conrad, Schnitzler, Mauriac, Walpole, Wells, Meyrink, Hamsun. A tizenharmadik – az ismeretlen magyar szerző – egyelőre még nyomorog. – *Révai kiadás*. A Révai – Testvérek új regénysorozatukat – a kultuszminiszteri ankét hatása alatt – egy fiatal írónak bemutatásával nyitották meg. Ez a „legnépszerűbb“ fiatal író: az angol Michael Arlen, aki az *Est* szerint (dec. 19.) „keletről jött Angliába“. Talán csak nem Magyarországból „jött“? – *Önképzőköri klasszikusok*. Nem játjuk be, miért kell a Magyar Szemlének és cikkírójának titkolózni, ha egy szerző munkájáról becsületes kritikát akarnak mondani. A meg nem nevezett „illusztris szerző“ – aki Pukánszky Béla szerint (*Magyar Szemle* 1928:377) azt írta volna Méliusz Péterről, hogy: „az elvont, titokzatos szellemvilág legmagasabb boltívén mint égitűz király tartotta diadalútját“ és aki Csokonaihoz írt bevezetésében leköszölte állítólag „önképzőköri keretek között minden elismerést megérdemlő költői szárnypróbálgatását“ – nem más, mint Balthazár Dezső. Ha így áll a dolog, akkor sem ő a hibás, hanem a Franklin-Társulat és a „Magyar Klasszikusok“ házi lektora, aki nem tudja, hogy irodalomtörténeti tanulmányt nem lehet nem-szakemberekkel iratni. Sok kiváló fiatal esztétikusunk van, aki jobban megírta volna azt a bevezetést. – *Giraudoux*. A Széphalom csekefalvi Szabó László nevű novellaírója nem azonos a Pesti Napló „Csillagos“ cikkírójával. – *Topolyainé Ábrándos Hajnalka*. Versei, sajnos, nem közölhetők. Próbálkozzék talán fővárosi folyóiratoknál. – *Miss Hungaria*. Igaza van az *Uj Nemzedék* nek: nem nagyon ízléses dolog, ha közéleti és irodalmi nagyságainak szépségversenyek zsűrijében vesznek részt.